

cywilnego stwarzają niepowtarzalną okazję do tego, i to o wiele większą niż prawo konstytucyjne. Prawdopodobnie szczupłość rozdziału o wolności prasy nie pozwoliła na podjęcie próby rozstrzygnięcia tego zagadnienia. Po drugie, stanowisko R. Alexy'ego co do przypisania jednej z kolidujących zasad większej wagi i przesądzenie w ten sposób o jej zastosowaniu w konkretnym przypadku wyrażało jedynie to, co zawarte zostało wprost w samym językowym sformułowaniu. I nic więcej. Przypisanie tej metodzie funkcji orzekania o bezprawności czy jej braku bez najmniejszego komentarza, iż jest to interpretacja – bez względu na, zdaniem interpretatora, jej oczywistość (s. 70) – powoduje zniekształcenie teorii R. Alexy'ego. Po trzecie, reguła, która stanowi efekt wyważania zasad, staje się elementem obowiązującego prawa, z oczywistym zastrzeżeniem, że jej hipoteza zyska odpowiedni stopień generalności. Szansa na pokazanie przejścia między jednostkowo i konkretnie ujętymi okolicznościami faktycznymi w sądowym rozstrzygnięciu a ich postacią nadającą się do sformułowania normy prawnej – także nie zostały przez J. Sadowskiego wykorzystane.

Powód niewykorzystania w całej pełni teorii zasad R. Alexy'ego do pokazania jej cywilistycznych zastosowań wydaje się leżeć w fakcie, że Autor *Konfliktu zasad...* poprzestał jedynie na podstawowej dla tej teorii pracy – *Theorie der Grundrechte*. Niewątpliwie najważniejszej, w tej chwili w bardzo znacznym stopniu już dopełnionej licznymi publikacjami. Od pierwszego wydania minęło bowiem ponad dwadzieścia lat, a Profesor R. Alexy nie ustaje w pracy nad doprecyzowaniem modelu ważenia zasad, czego ilustracją jest jego postać z 2003 r. (*On Balancing and Subsumption. A Structural Comparison*, „Ratio Juris” 2003, nr 4, s. 433-449), nieporównywalna w swej złożoności do ujęcia pierwotnego.

Jeszcze jedna rzecz wymaga wyjątkowo silnego podkreślenia. Nie istnieje coś takiego, jak zbiorczo funkcjonujące teorie R. Dworkina i R. Alexy'ego, choć takie wrażenie można odnieść z niektórych odwołań J. Sadowskiego. Każdy z nich ma swój własny, oryginalny wkład w koncepcję zasad prawa, i to wkład dający się wyraźnie wyodrębnić. Do D. Dworkina niewątpliwie należy podkreślenie faktu niekonkluzywności zasad, ale już definicja zasad jako nakazów optymalizacyjnych oraz model wyważania zasad są wyłącznie autorstwa R. Alexy'ego. Co więcej, tylko koncepcja R. Alexy'ego ma postać zbliżoną do teorii (w metodologicznym znaczeniu tego słowa). Jej zaawansowanie uwidacznia się również w ustalonej terminologii. Konsekwentnie więc używa się już określenia „kolizja zasad” (a nie „konflikt”, jak w tytule recenzowanej pracy i niekiedy w tekście [np. s. 22], choć pojawia się też wersja właściwa [np. s. 23]) w odróżnieniu od „konfliktu reguł”, co na poziomie samego języka przesądza o rodzaju niezgodności norm.

Podjęta przez Jacka Sadowskiego w sferze prawa cywilnego próba zastosowania procedury wyważania zasad w rozstrzyganiu opozycji między zasadą ochrony dóbr osobistych a zasadą wolności prasy jest nie do przecenienia. Zastrzeżenia, które zostały skierowane pod jej adresem, mają głównie charakter korygujący i powinny jedynie wspierać obrany kierunek, zachęcając do dalszych rozważań. Myślę, że warto – zarówno z perspektywy teorii prawa, uzasadniającej użyteczność dogmatyczną własnych dokonań, jak i z punktu widzenia szczegółowych nauk prawnych, znajdujących w teoretycznych modelach należyte wylegitymowanie zajmowanych stanowisk.

Marzena Kordela

Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce, red. Agata Jurkowska, Tadeusz Skoczny, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, ss. 576.

Dokonywanie ograniczeń konkurencji, m.in. w formie porozumień ograniczających konkurencję, jest zjawiskiem niepożądanym zarówno z punktu widzenia gospodarki każdego kraju czy regionu, jak też w skali globalnej. Dlatego też systemy prawne obejmujące zakresem też dziedzinę życia gospodarczego mają na celu przeciwdziałanie tymże ograniczeniom. System przeciwdziałania naruszeniom zakazu porozumień ograniczających konkurencję oparty został na zasadzie generalnego,

względny zakaz zachowań posiadających antykonkurencyjny charakter. Zasada zakazu względnego oparta została na przyjęciu założenia, że niektóre zachowania adresatów norm prawa ochrony konkurencji mogą oddziaływać negatywnie na rynek i ograniczać konkurencję, ale równocześnie przysparzać pewnych akceptowanych przez prawodawcę korzyści. Zakaz względny jest kształtowany zarówno w procesie stanowienia prawa (stanowiąc model normatywny), jak i w drodze aktów stosowania prawa ochrony konkurencji.

W piśmiennictwie prawniczym problematyka dotycząca istoty, przesłanek czy też rodzajów zakazanych względnie porozumień ograniczających konkurencję stanowi przedmiot częstych rozważań. Natomiast zagadnienia dotyczące wyznaczenia granic zachowań prawnie dozwolonych i zachowań zakazanych z perspektywy prawa ochrony konkurencji rzadko są tematem rozważań prawnych. Problematyka ta jest trudna (z uwagi na interdyscyplinarny charakter badań) i ciekawa zarazem: chodzi bowiem o wyznaczenie rzeczywistego zakresu zakazu porozumień ograniczających konkurencję.

Wyłączenia te mogą być dokonywane m.in. w procesie stanowienia prawa. Jednym z rodzajów wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję są wyłączenia grupowe (ang. *group lub block exemptions*). Problematyka ta została szczegółowo przeanalizowana w recenzowanej pracy. Książka ta jest jedną z nielicznych, a z pewnością jedyną tak obszerną oraz kompleksową publikacją z zakresu wyłączeń grupowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję, która ukazała się dotychczas w polskiej literaturze prawniczej.

Omawiana publikacja składa się z trzech zasadniczych części. W części pierwszej (autorstwa A. Jurkowskiej oraz T. Skoczego) przedstawione zostały m.in.: istota wyłączeń spod zakazu antykonkurencyjnych zachowań, przesłanki, warunki oraz ewolucja wyłączeń grupowych spod wspólnotowego oraz polskiego zakazu porozumień ograniczających konkurencję. Podkreślenia wymaga fakt, że Autorzy tej części publikacji, dokonując podziału instrumentów wyłączenia spod zakazu, oparli się na oryginalnej, teoretycznej koncepcji relatywizacji oraz racjonalizacji zakazu porozumień ograniczających konkurencję, stworzonej przez prof. Tadeusza Skoczego¹. Autorzy, bazując na powyższej koncepcji podziału instrumentów wyłączenia spod zakazu, wskazali, że wyłączenia grupowe stanowią, zarówno w prawie wspólnotowym, jak i polskim, podstawowy element relatywizacji zakazu porozumień ograniczających konkurencję.

W części drugiej publikacji zostały przedstawione poszczególne rodzaje wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję. Szczegółowej analizie poddane zostały instrumenty wyłączeń grupowych występujące zarówno na gruncie prawa wspólnotowego, jak i polskiego; zarówno akty normatywne (rozporządzenia wyłączające), jak też akty typu *soft law*, w postaci wytycznych. Przedmiotem rozważań są wyłączone spod zakazu – horyzontalnie czy też sektorowo – porozumienia ograniczające konkurencję. W tej części książki szczegółowo przedstawione zostały wyłączenia: porozumień kooperacyjnych (A. Jurkowska); porozumień wertykalnych (E. D. Sage); porozumień dystrybucji selektywnej (K. Kohutek); porozumień wertykalnych w sektorze samochodowym (P. Dębowski, T. Skoczny); porozumień dotyczących transferu technologii (D. Miąsik); porozumień kooperacyjnych w sektorze ubezpieczeń (R. Stankiewicz); porozumień w transporcie morskim (M. A. Nestorowicz, I. Żużewicz-Wiewiórkowska) oraz porozumień w transporcie lotniczym (T. Skoczny).

W części trzeciej publikacji Autorzy (A. Jurkowska, T. Skoczny) dokonali podsumowania instytucji wyłączeń grupowych, opisując zarówno stan obecny, jak i perspektywy oraz tendencje rozwoju, które mogą wystąpić na gruncie prawa wspólnotowego, a także praw krajowych państw członkowskich, tej formy wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję.

Opracowana problematyka wyłączeń grupowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję posiada bardzo duży walor poznawczy, przejawiający się w kilku aspektach. Autorzy zaprezentowali, powołując obszerną literaturę, szeroki wachlarz poglądów przedstawicieli wspólnotowej oraz polskiej nauki prawa. Poza aspektem teoretycznoprawnym uwagę zwraca fakt, że w pracy dokonana została szczegółowa analiza aktów normatywnych oraz aktów nieformalnych typu *soft law*, a także bogatego orzecznictwa organów ochrony prawnej, m.in. Komisji Europejskiej, Sądu Pierwszej Instancji oraz Trybunału Sprawiedliwości w zakresie instytucji wyłączeń spod zakazu.

¹ T. Skoczny przedstawił tę koncepcję w artykule: *Instrumenty relatywizacji i racjonalizacji zakazów praktyk ograniczających konkurencję*, w: *Granice wolności gospodarczej w systemie społecznej gospodarki rynkowej. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. dr hab. Jana Grabowskiego*, Katowice 2004, s. 247-261.

Autorzy, analizując instytucje wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję, uczynili to w aspekcie dynamicznym, tzn. przedstawili normy prawne oraz środki pozaprawne (tj. wytyczne Komisji Europejskiej), poczynawszy od pierwszych instrumentów wyłączeń spod zakazu (m.in. fundamentalnego w tym zakresie rozporządzenia Rady Nr 17/2), a kończąc na aktualnych środkach wyłączenia spod zakazu określonych kategorii porozumień ograniczających konkurencję. Autorzy podkreślili, że kształt i treść regulacji dotyczących wyłączeń grupowych uległa znacznym zmianom, które odzwierciedlają przemiany gospodarcze wywołujące modyfikacje zadań prawa ochrony konkurencji. Zmiany w zakresie wspólnotowych wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję przenoszone są na poziom krajowego prawodawstwa ochrony konkurencji.

Dodatkowy walor niniejszej publikacji polega na analizie, poza normami prawa wspólnotowego polskiego, także aktów normatywnych innych państw członkowskich UE, wskazując w ten sposób aktualną tendencję prawodawczą w zakresie istoty, zakresu i przesłanek wyłączeń grupowych, mogących stanowić źródło inspiracji dla polskiego prawodawcy.

Publikacja zawiera także tłumaczenia całych bądź części wspólnotowych tekstów dotyczących omawianej problematyki, m.in. TWE, rozporządzeń wykonawczych i wytycznych oraz teksty polskich rozporządzeń wyłączających. Teksty te, jako uzupełnienie rozważań teoretycznych i dogmatyczno-prawnych, wzmacniają walory praktyczne niniejszej publikacji.

Podkreślić należy, że Autorzy publikacji postanowili zrealizować dwa cele: a) badawczy, polegający na poznawczej analizie zarówno istoty, jak i zakresu wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję, b) rozwojowy, udzielający odpowiedzi na pytanie, czy polskie wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję wymagają odnowienia po upływie terminu ich ważności, a jeżeli tak, to czy i w jakim zakresie powinny one zostać zmienione. Oba cele, które postawione zostały przez Autorów książki, zostały całkowicie spełnione.

Podsumowując, należy stwierdzić, że omawiana publikacja, wydana w ramach prac Centrum Analiz Antymonopolowych i Regulacyjnych Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, wypełnia lukę na rynku wydawniczym i z pewnością spełni oczekiwania: środowisk naukowych, badających zjawisko konkurencji oraz prawne aspekty ochrony konkurencji, studentów (wydziałów prawa, ekonomii i zarządzania, studiujących zachowania przedsiębiorców w obrocie gospodarczym, skutki tychże zachowań, jak też sposoby władczej interwencji państwa wobec zachowań rynkowych) organów ochrony prawnej (m.in. Prezesa UOKiK, sądów powszechnych), stosujących prawo ochrony konkurencji oraz przedsiębiorców. Dla tych ostatnich praca stanowić może swoisty przewodnik w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, wskazując jakiego rodzaju zachowania są zgodne z normami, zarówno wspólnotowego oraz polskiego prawa ochrony konkurencji, a więc są dozwolone prawnie, a jakie zachowania stanowią naruszenie tych norm, a w konsekwencji są zakazane i bezprawne.

Marek Sachajko

Prawnicy, red. Andrzej Gulczyński „Kronika Miasta Poznania”, 2008 nr 3, Wydawnictwo Miejskie, ss. 428.

Kolejny tom „Kroniki Miasta Poznania” poświęcony został w całości poznańskim prawnikom – grupie zaznaczającej w sposób wyraźny swą obecność zarówno w historii, jak i w teraźniejszości Poznania. Redaktorem tomu jest dr Andrzej Gulczyński (s. 1-418), wspólnie z prof. Jackiem Wiesiołowskim (s. 419-428).

Najnowszy tom „Kroniki Miasta Poznania” porusza kilka wątków związanych ze środowiskiem poznańskich prawników. Pierwszym z nich jest kwestia kształcenia się przyszłych prawników i przedstawienie ich ścieżki edukacyjnej. Przez wiele lat w dawnym Poznaniu istniały dwa ośrodki